



**Govor varuhinje človekovih pravic dr. Simone Drenik Bavdek na dogodku / javni panelni razpravi ob mednarodnem dnevu boja proti homofobiji, transfobiji in bifobiji (IDAHOBIT) Braniki demokracije – LGBTIQ+ skupnost; organizator Društvo Parada ponosa v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana; Ljubljana, 18. 5. 2026**

---

Spoštovane,

spoštovani,

drage pripadnice in pripadniki LGBTIQ+ skupnosti, predstavniki civilne družbe, institucij in vsi, ki verjamete v odprto, svobodno in demokratično družbo.

Današnji dogodek poteka v počastitev mednarodnega dne boja proti homofobiji, transfobiji in bifobiji, ki se ga vsako leto obeležuje 17. maja. To ni zgolj dan simbolnega opomina. Je dan, ko moramo jasno povedati, kakšno družbo želimo graditi. In še pomembneje: česa kot družba ne smemo dopustiti.

Izbrali ste pomembno temo današnjega festivala: *demokracijo in upanje*. Kot je pred dnevi opozorila že predsednica republike naj bi lani prvič po *dvajsetih letih avtokratske države presegle število demokratičnih držav*. *Ti podatek nas opozarja, da ne demokracija, ne človekove pravice niso samoumevne. Demokracija ni samoumevna*. Ne meri se po tem, kako glasno govori večina, ampak po tem, kako varne so manjšine. Meri se po tem, ali imajo vsi ljudje možnost živeti svobodno in enakopravno. In meri se tudi po tem, ali država zna zaščititi tiste, ki so pogosto tarča predsodkov, sovražnosti ali nasilja.

Trdnost demokracije se kaže v tem, ali so sistemi odporni na politične spremembe in ali tudi po spremembah zaščita pravic ljudi do mirnega zbiranja, izražanja identitete in enakega dostojanstva ostaja trdna.

Ko govorimo o **pravicah LGBTIQ+ skupnosti**, ne govorimo o posebnih pravicah. Govorimo o človekovih pravicah. O dostojanstvu. O varnosti. O pravici posameznika, da živi brez strahu, brez poniževanja, brez izključevanja in brez potrebe, da svojo identiteto komurkoli opravičuje ali jo celo skriva.

**Pravica do mirnega zbiranja in javnih zborovanj je ena temeljnih demokratičnih pravic.** Zagotavlja jo tudi 42. člen slovenske ustave. Ne obstaja zato, da bi jo uporabljali samo takrat, ko je udobna ali všečna večini. Obstaja prav zato, da zaščiti glasove, ki so pogosto preslišani. Ko država omejuje ali stigmatizira miren protest, ne slabi samo civilne družbe, ampak slabi samo demokracijo. Posebej pomembna je sodba v zadevi *Alekseyev proti Rusiji* iz leta 2010, v kateri je ESČP odločilo, da prepovedi parad ponosa pomenijo kršitev svobode zbiranja in prepovedi diskriminacije, pri čemer je poudarilo, da demokracija temelji na pluralizmu in strpnosti tudi do manjšinskih skupin. Tudi v Sloveniji so bile Parade ponosa večkrat tarča groženj in sovražnega govora; analiza Varuha človekovih pravic navaja primere pozivov k nasilju nad udeleženci Parade ponosa, vključno s komentarji o »pretepanju z železnimi palicami« in grožnjami s smrtjo. Varuh zato poudarja pomen učinkovitega odziva države pri zaščiti dostojanstva, varnosti in pravice do javnega zbiranja LGBTIQ+ skupnosti.



Zato je pomembno, da tudi v Sloveniji pravico do mirnega zbiranja razumemo kot nekaj, kar je treba aktivno varovati. Demokratična družba mora ljudem omogočati, da javno izrazijo svojo identiteto, svoje zahteve, svoje skrbi in svoje upanje - brez strahu pred represijo, nasiljem ali sovraštvom.

**Pri Varuhu človekovih pravic dosledno opozarjamo tudi na pomen svobode govora oziroma izražanja ter na zdrs etike javne besede in nevarnost sovražnega govora.**

Evropsko sodišče za človekove pravice izhaja iz tega, da je svoboda izražanja ena temeljnih vrednot demokratične družbe, vendar ne varuje govora, ki spodbuja sovraštvo, nasilje ali diskriminacijo. Najbolj znan in pogosto citiran stavek iz sodbe v zadevi *Handyside proti Združenemu kraljestvu* izpred 50 let se glasi: »Svoboda izražanja predstavlja enega izmed temeljnih temeljev demokratične družbe, enega izmed osnovnih pogojev za njen napredek in za razvoj vsakega posameznika. Ne velja samo za informacije ali ideje, ki so sprejete naklonjeno ali veljajo za neškodljive ali nepomembne, ampak tudi za tiste, ki žalijo, šokirajo ali vznemirjajo državo ali del prebivalstva. Takšne so zahteve pluralizma, strpnosti in odprtosti, brez katerih ni demokratične družbe.«

To je temeljni standard Evropskega sodišča glede svobode govora. Hkrati pa to isto sodišče poudarja, da sovražni govor ni enako varovan kot običajno politično ali družbeno izražanje. V sodbah, kot so *Erbakan proti Turčiji*, *Vejdeland proti Švedski* in *Beizaras in Levickas proti Litvi*, sodišče poudarja, da je treba posebej strogo obravnavati govor, ki širi, spodbuja ali opravičuje sovraštvo na podlagi nestrpnosti; da imajo države pozitivno obveznost ukrepati proti resnemu sovražnemu govoru; da lahko pri pozivih k nasilju ali dehumanizaciji – na primer proti LGBTIQ+ osebam, migrantom, verskim ali etničnim skupinam – pride tudi do kazenskoprnega odziva.

Zelo znana je tudi formulacija ESČP iz sodbe *Erbakan proti Turčiji*: »Strpnost in spoštovanje enakega dostojanstva vseh ljudi predstavljata temelje demokratične in pluralistične družbe. Zato je načeloma mogoče šteti za nujno sankcionirati ali celo preprečiti vse oblike izražanja, ki širijo, spodbujajo, promovirajo ali opravičujejo sovraštvo, temelječe na nestrpnosti.«

Hkrati pa je v novejši sodni praksi jasno poudarilo, da homofobni sovražni govor ni zaščiten na enak način kot običajno politično izražanje. V zadevi *Beizaras in Levickas proti Litvi* (2020), kjer sta bila mlada moška po objavi fotografije poljuba na Facebooku tarča komentarjev, kot so »v plinsko celico z njima«, »ubiti ju je treba« in »zažgati«, je ESČP odločilo, da bi morale oblasti učinkovito ukrepati, saj takšni pozivi pomenijo resen napad na dostojanstvo in varnost oseb zaradi njihove spolne usmerjenosti. V sodbi *Vejdeland proti Švedski* pa je ESČP posebej poudarilo, da je diskriminacija na podlagi spolne usmerjenosti enako resna kot diskriminacija na podlagi rase ali etničnega izvora.

Združeni narodi **sovražni govor** opredeljujejo kot vsako obliko komunikacije, ki napada ali uporablja zaničevalni jezik glede na vero, narodnost, raso, spol, etnično pripadnost ali druge osebne okoliščine – torej vključno spolno usmerjenost in identiteto. Ta problem presega posameznike – prizadene celotne skupnosti in spodkopava demokratične temelje družbe. Na osebni ravni povzroča socialno izolacijo, tesnobo in občutek manjvrednosti.



Sovražni govor seveda ni le pravni problem. Zahteva preventivno in izobraževalno ukrepanje ter sodelovanje različnih deležnikov. Državne institucije, šolski sistem, mediji, civilna družba in posamezniki moramo združiti moči za vzpostavitev vključujoče in strpne družbe,

Pri Varuhu smo v svoji analizi tožilske prakse glede kazensko pravnega pregona sovražnega govora po 297. členu Kazenskega zakonika za obdobje 2008 do 2018, ki je za zdaj zadnja sistematična analiza tega področja, ugotovili, da so bile med vsemi obravnavanimi primeri sovražnega govora najpogosteje tarča prav osebe z LGBTI+ osebnimi okoliščinami. Gre za največjo skupino med vsemi obravnavanimi osebnimi okoliščinami – v 23 zadevah od 115 relevantnih primerov. Približno polovica teh primerov je bila usmerjena proti homoseksualnim moškim, druga polovica pa širše proti LGBTI+ skupnosti, npr. proti Paradi ponosa ali mavrični zastavi. Med primeri, ki so se končali z obsodbo ali odloženim pregonom, je bilo 11 zadev povezanih z LGBTI+ osebami – to je največ med vsemi skupinami.

Analiza navaja tudi konkretne primere: od obsodbe zaradi sovražnega zapisa na Facebooku, do tega, ko je mladoletnik pod članek o Paradi ponosa zapisal grožnje s smrtjo in pretepom – primer se je sicer zaključil z odloženim pregonom in delom v splošno korist; pa vse do fizičnega homofobnega napada na lokal Cafe Open, ki je bil eden najresnejših primerov; prvotno so bile izrečene celo nepogojne zaporne kazni, vendar so bile kasneje razveljavljene zaradi procesnih razlogov. Po drugi strani pa so bili nekateri zelo nasilni pozivi proti LGBTI+ osebam zavrženi, vključno pozivi k pretepanju udeležencev Parade ponosa.

**Demokratična in s pravom urejena država mora ljudem zagotavljati tudi jasne, dostopne in predvidljive postopke. Pri Varuhu že od leta 2019 opozarjamo, da pravno priznanje spola v Sloveniji še vedno ni ustrezno sistemsko urejeno.** Dejstvo, da se to področje po skoraj petih letih še vedno ni uredilo, je po naši oceni predvsem posledica pomanjkanja politične volje. Pristojni organi sicer prepoznavajo problem. Tako Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstvo za notranje zadeve kot tudi Služba Vlade RS za zakonodajo soglašajo, da sedanja ureditev ni ustrezna. Vendar pa se že več let pojavlja vprašanje, kateri resor naj prevzame pripravo zakona. Trenutno morajo posamezniki, ki želijo spremeniti oznako spola v osebnih dokumentih, predložiti zdravstveno potrdilo. Varuh že več let opozarja, da takšna ureditev odpira vprašanja spoštovanja človekovih pravic in dostojanstva posameznikov ter da bi bilo področje treba urediti na jasen, predvidljiv in pravno varen način.

V zvezi s tem želim poudariti, da je Sodišče Evropske unije 12. marca 2026 v zadevi C-43/24 (Shipova) razsodilo, da pravo Evropske unije nasprotuje ureditvi države članice, ki državljanom ne omogoča spremembe podatkov o družbenem spolu v matičnih registrih, kadar ti uresničujejo svojo pravico do prostega gibanja in prebivanja v drugi državi članici. Sodišče je poudarilo, da lahko neskladje med spolno identiteto posameznika in podatki o spolu v uradnih dokumentih povzroča resne vsakodnevne nevšečnosti ter ovira uresničevanje pravice do prostega gibanja, zato morajo države članice zagotoviti jasne, dostopne in učinkovite postopke za pravno priznanje spolne identitete.

V slovenskem ustavnopravnem prostoru je glede pravic LGBTIQ+ oseb posebej pomembna ustavnosodna praksa o načelu enakosti pred zakonom iz 14. člena Ustave. Pomembna



prelomnica je bila odločba U-I-425/06 iz leta 2009, v kateri je Ustavno sodišče ugotovilo diskriminacijo istospolnih partnerjev pri dedovanju. Še pomembnejši pa sta bili odločbi iz leta 2022 (U-I-486/20 in U-I-91/21), s katerima je Ustavno sodišče odločilo, da je ureditev, po kateri lahko zakonsko zvezo skleneta le osebi različnega spola ter da istospolni pari ne morejo skupaj posvojiti otroka, v neskladju z ustavno prepovedjo diskriminacije. Sodišče je poudarilo, da tradicionalno pojmovanje zakonske zveze samo po sebi ne more upravičiti neenakega obravnavanja istospolnih partnerjev. Že prej je v odločbi U-I-255/13 iz leta 2016 presodilo, da je bila tudi različna ureditev kraja registracije istospolne partnerske skupnosti v primerjavi z zakonsko zvezo v neskladju z načelom enakosti.

Spoštovane, spoštovani,

**demokracija brez vključevanja, svobode zbiranja in združevanja ter svobode govora, ni demokracija.** Demokracija brez poguma in etične države, kjer ni mesta za sovražni govor, na dolgi rok ne preživi. Ni je mogoče tudi ločevati od spoštovanja človekovih pravic in pravne države. Zato je pomembno, da danes tukaj nismo samo kot predstavniki institucij ali organizacij, ampak kot ljudje, ki razumemo, da pomeni zaščita pravic LGBTIQ+ skupnosti hkrati tudi zaščito demokratične družbe.

Hvala za pozornost.